

Horváth Attiláné

Múzeumpedagógiai ismeretek II.

Múzeumpedagógia a gyakorlatban - Fertőszéplaki Tájházak, 2009.

Esettanulmány

*Mottó: „Ápold a múltat,
Őrizd a jelent,
Nézz a jövőbe!*

A Fertőszéplaki Tájházak kezelője

Intézményünket 2007-ben bízta meg a Győr-Moson-Sopron Megyei Önkormányzat a Fertőszéplaki Tájházak működtetésével. A szokatlan döntés előzménye az volt, hogy a Fertő-táj világörökség területén, az Esterházy-kastélyban működő, ugyancsak a megyei önkormányzat által fenntartott középiskolánk 2005-ben bevezette a világörökség tantárgyat. Ehhez tantervet készítettünk, tankönyvet adtunk ki, Örökségünk a Fertő-táj címmel. Elindítottuk a diák idegenvezető képzést, így a térségbe érkező csoportokat középiskolások kalauzolták Fertőd környékén. A Fertőszéplaki Tájházak kezelőiként tovább bővültek lehetőségeink a hagyományápolás területén, de más terveket is megfogalmaztunk. Ezek a következők voltak:

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

Egy nyitott, „látogatóbarát” múzeum kialakítása

A falumúzeum felhalmozott értékeinek hatékony kiaknázása, hozzáférhetővé tétele

Hagyományaink megismertetése és megőrzése

Az egész életen át való tanulás elősegítése

A múzeumi szolgáltatások minőségi fejlesztése

A látogatók színvonalasabb kiszolgálása (foglalkoztató termek, rendezvényter, információs pont, interaktív tábla)

A házakban megvalósítható múzeumi órák tematikájának kidolgozása, a múzeumpedagógiai munka elindítása

Szoros együttműködés kialakítása térségünk iskoláival, óvodáival, a múzeumpedagógia beépítése a mindennapi tanítási folyamatba

Pedagógusok továbbképzése a múzeumpedagógia területén

A térségre jellemző hagyományápoló programok, jeles napi rendezvények elindítása

Közösségi terek kialakítása a településen élők és az ide látogatók számára

Családi programok szervezése

A turizmus jobb kihasználása, a látogatószám növelése

Ajándéktárgyak, kiadványok készítése, értékesítése

Megfelelő biztonsági rendszerrel a vagonvédelem biztosítása

Mindezek megvalósításához szükséges az infrastruktúra folyamatos fejlesztése, hatékony marketing, a pályázati lehetőségek mind jobb kihasználása és sok lelkes pedagógus ötlete, munkája.

Terveink megvalósulása jó úton halad. Az országosan ismert és jelentős műemlék együttest felébresztettük mély álmából. Diák idegenvezetőink fogadják a látogatókat, és vezetik a csoportokat magyar és német nyelven. A világörökség képzésben résztvevő osztályok érdeklődő tanulói idegenvezető képzésben részesülnek. Naposi szolgálat és nyári gyakorlat keretében tevékenykednek a tájházaknál, s részt vesznek a múzeumpedagógiai programok lebonyolításában is.

A mezőgazdasági eszközök átrendezése lehetővé tette az egyik pajta felszabadítását, melyet burkolattal láttunk el, így ma rendezvénypajtaként működik. A pajták mögött létrehoztunk egy zöldségeket, fűszer- és gyógynövényeket bemutató biokertet, mely a kertészeti képzés gyakorlati helyszínéül is szolgál. A látogatók jeltáblák segítségével ismerkedhetnek a növényekkel. A jeles napok rendezvényei egyre több érdeklődőt vonzzanak a házakhoz. Így igazi közösségformáló intézménnyé is tettük a tájházakat. Múzeumpedagógiai foglalkozásainkon sok általános, középiskolai és óvodai

csoport vesz részt nagy örömmel. A látogatók kisebb ajándéktárgyakat, kézműves termékeket, növényeket, kiadványokat is vásárolhatnak.

A Fertőszéplaki Tájházak bemutatása – Állandó kiállításaink

Az öt egymás mellett álló épület lehetőséget ad a hagyományos háztípus bemutatására és a településkép érzékeltetésére.

A 39. számú ház sikeres pályázat eredményeként a közeljövőben múzeumi foglalkoztató házzá alakul. A Fertő-part hagyományait a 37. sz. ház kiállításából ismerhetik meg a látogatók, egyben ez az épület szolgál a látogatók fogadására is. Az első szobában lévő kiállítás megismerteti a vendégeket a Fertő-part történelmével, tárgyi emlékeivel. A ház egyik kiállítása bemutatja a textilfeldolgozás eszközeit és fázisait. A következő helyiségben a sás- és gyékényfeldolgozás eszközeit és termékeit ismerhetik meg. Az utolsó teremben található kiállítás a Fertő egykori halászsainak és halászatának, valamint a nádaratásnak állít emléket.

35. sz. ház (1850-1900) A ház első lakása két szoba, konyha és kamra felosztású. A szoba földes padlójú, bútorzata a vidékre jellemző, festett. Jellegzetes bútora a mennyezetes ágy, a sarokpad és a menyasszonyi láda. Különösen szép szemes kályháját a konyhából fűtötték.

A konyhában a szabad kémény alatt épült a nagy szögletes sütőkemence. Főzőhelyként a kemence lapos teteje szolgálhatott. A hátsó lakás ugyancsak két szobás. Újdonságnak számít a szekrény megjelenése és a csonkolt végű mennyezetes ágy, végében az asztalágygal. A szobában található csikótűzhelyen főztek, egyben fűtöttek is. A kemencét csak kenyérsütésre használták. Az épület végében mindkét családnak külön kamrája volt, melyek a legfontosabb szerszámokat és tároló edényeket mutatják be. A széles udvar másik oldalán áll az egykori berendezett asztalosműhely, melyet egy időben pálinkafőzésre is használtak.

33. sz. ház (1890 – 1930) A 33. számú ház utcai lakásában az ágyak új rend szerint, a szoba terébe forgatva állnak, végüknél nagyméretű asztal és tonettszékek, melyek egy jobb módon élő parasztcsalád bútorai. A tűzhellyel szemben a kor divatjának megfelelő üveges konyhaszekrény. A szabadkéményt elfedték, egy tömbbe került a kemence, a takaréktűzhely, a katlan és a mászó kémény. A hátsó lakás egy szegény család szobáját mutatja, konyhája már az étkezésre is adott lehetőséget. Az épület hátsó traktusában van az istálló a

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

jászollal. Az épület egykori második istállóját átalakították, ma bognárműhely látható benne.

31. sz. ház (1950-es évek) A szoba-konyhás lakásban a stukatúrozott mennyezet, a hajópadló, a kárpitozott kombinált bútor közelít a városi divathoz. A konyha szerepét átvette a hátsó lakószoba, benne asztalisparhelt, a vizespad és a konyhabútor-garnitúra. A konyhából nyíló kamrában a szőlőművelés eszközeit is elhelyezték. Az épület végében áll a hidas, valamint a járgányszerkezet, melyet csépléshez használtak.

A házak mögött álló pajták a 19-20. század földművelési eszközeit mutatják be.

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

Bejárat, látogatók fogadása	A- Múzeumi foglalkoztató
Helytörténeti kiállítás	B- Múzeumi foglalkoztató
Kenderfeldolgozás, szövés	C- Mosdók
Sás-, gyékényfeldolgozás	D- Időszaki kiállítás - Iskolatörténet
Halászati kiállítás	E- Rendezvénypajta
Asztalos műhely	F- Pajta, kézműves foglalkoztatók
Lakás 1850-1860	G- Raktárak
Lakás 1870-1900	
A két lakáshoz tartozó kamrák	
Lakás 1890-1910	
Lakás 1930	
Istálló	
Egykori istálló, bognárműhely	
Lakás 1950-1960	
Kamra	
Pajta- mezőgazdasági eszközök a 19-20. században	
Pajta- mezőgazdasági eszközök a 19-20. században	

Éves programkínálatunk

Jeles napi rendezvényeink, fesztiváljaink februártól október közepéig kínálnak lehetőséget a szabadidő hasznos eltöltésére, a kikapcsolódásra. Ezekkel a programokkal hozzájárulunk térségünk hagyományainak megismeréséhez, a lokálpatriotizmus erősödéséhez. Lehetőséget kínálunk hagyományápoló csoportok, néptánc együttesek, kórusok fellépéséhez is.

Jeles napi rendezvényeink

Húsvéti készülődés – kalácssütés kemencében, tojásfestés, népdalok éneklése, métázás a kertben, húsvéti díszek készítése

Pünkösdlés – pünkösdi király választása, pünkösdlő lányok, májusfa állítása, pünkösdi rózsából virágdísz készítése

Ribizli fesztivál – helyi fajták bemutatása, ribizliből készült termékek kóstolója, lekvár főzés, népzene, néptánc

Péter-Pál napi aratóünnep – cséplés, őrlés, kenyérsütés, néptánc

Tökfesztivál – általános iskolások, óvodások jelmezes felvonulása, települések főzőversenye, tökfaragás, táncbemutató, tőklámpás felvonulás

Világörökségi nap

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

A világörökségi napot a világörökség oklevél átvételének emlékére rendezik meg minden év májusában a Fertő-táj magyar és osztrák oldalán, valamennyi település részvételével.

A Fertőszéplaki Tájházakban ezen a napon sok programmal várjuk a világörökségi nap résztvevőit. Kézműves programokon, gyógy- és fűszernövények megismerésén, kóstolásán, hagyományos ételek kóstolásán és népi játékok készítésén, kipróbálásán vehetnek részt az érdeklődők.

Múzeumok éjszakája

Intézményünk bekapcsolódott a Múzeumok éjszakája programba, melynek keretében érdekes vezetéssel vehetnek részt az érdeklődők.

Időszaki kiállítás – Iskolatörténet

Kiállításunk a Fertő menti iskoláknak állít emléket egy olyan korban, amikor sorban szűnnek meg a kis települések iskolái, s a pedagógusok helyzete nem sokkal könnyebb, mint elődeiké volt. Az egyik helyiségben egy falusi iskola tantermét mutatjuk meg a 20. század első feléből. A másik helyiség tárlóiban emléket állítunk a kántortanítónak, aki egész életét a településéért áldozta, s aki igazi példaképe volt a falusi embernek.

További tárlókban a II. világháború előtti és utáni ifjúsági mozgalmakat mutatjuk be. E mozgalmak (KALOT, cserkész, levante, kisdobos, úttörő) célkitűzéseit tanulmányozva szembeötlő a hazaszeretetre, a nemzet tiszteletére való nevelés, a falusi fiatalok képzettségének elősegítése, s nem utolsósorban a közösség erősítése. A falakon elhelyezett táblákon megelevenednek a környező települések iskolái, megbecsült tanítói. A kiállított tárgyak segítségével megismerhetjük az egykori taneszközöket, sporteszközöket, egyenruhákat és a gyermekjátékokat is.

Múzeumpedagógiai munkánk

A kiállítások jó lehetőséget teremtenek a hagyományos foglalkozások megismeréséhez, amit azután kézműves foglalkozások keretében vagy a világörökségi napon, esetleg tematikus foglalkozás keretében ki is próbálhatnak az érdeklődők. A berendezett öt lakás jó alapot szolgál a különböző múzeumi órák megtartásához. A diákok megismerik a szoba elrendezésének, bútorainak változását. Az ágy bevetését gyakorlatban is kipróbálhatják.

A szobában elhelyezett játékok felidéznek az elmúlt századok gyermekeinek életét, helyét a családban, majd ezt követően mindenki kipróbálhatja a játékok készítését, átélheti a játék örömét is. Még szemléletesebb a tüzelőberendezések és a konyha változása a lakásokban. Valamennyi házban fellelhető volt a füstös konyha, de ezt a változásoknak megfelelően különböző módon alakították át. A gyerekek múzeumi séta keretében felismerik a változás lényegét, emellett megismerik a konyhai edényeket, s gyakorlatban is kipróbálhatják néhány népi étel elkészítését vagy a kenyérsütést.

A pajtákban elhelyezett mezőgazdasági eszközök megismertetik a látogatókkal a különböző munkákat, múzeumi órákon pedig kipróbálhatják a cséplést, őrlést vagy a morzsolást. A foglalkozások jobb átéléséhez korhű ruhába öltöztetjük a diákokat. Intézményünkben néptáncsoport alakult. Tagjai segítik a múzeumi órák lebonyolítását, rendezvényeinket fellépéseikkel színesítik. A rendezvénypajta nemcsak a jeles napok programjaihoz nyújt kiváló teret, de konferenciák, tanfolyamok tartására is kiválóan alkalmas.

A pajta mögött található kert többféle célt szolgál: lehetőséget ad a biokert és az ott található növények megismerésére, a komposztálásra; a fák árnya alatt lehet étkezni, pihenni; a nagy füves tér helyet ad a métázásnak és íjászatnak; a csatornában lévő növényeket a kézműves foglalkozásokhoz is használhatjuk; adott esetben sátorozás is lehetséges.

A lehetőségeket kihasználva többféle múzeumi órát kínálunk a környéken lévő iskoláknak és óvodáknak:

Múzeumpedagógiai foglalkozásaink

Múzeumi órák keretében lehetőséget biztosítunk egy-egy téma alapos megismerésére. A foglalkozás során a tanulók megismerik a témához kapcsolódó tárgyakat, történeteket. Kisebb kutatási feladatokat is kapnak, majd feladatlap segítségével rögzíthetik ismereteiket. A foglalkozásokat pedagógus vezeti, melybe bevonjuk a csoportot kísérő tanárokat is. Egy-egy foglalkozás időtartama kb. 120 perc, mely igény szerint változtatható. A tájházak jó lehetőséget adnak arra is, hogy minden korosztállyal tematikus foglalkozások keretében ismertessük meg a paraszti életet. Ezekkel a foglalkozásokkal megerősíthetjük a hon- és népismeret tantárgy keretében tanultakat is. A látottak rögzítését múzeumi füzetsorozatunk segíti, melyet minden foglalkozáshoz megkapnak a résztvevők.

A foglalkozások témái:

1. Élettér - szobabelső a 19-20. században

Élet a szobában. Az ágy és az alvás története.

Tartalma: Egyszerű és praktikus bútorok. Különleges ágyak. Az ágynemű, az ágy bevetése.

Népi gyermekjátékok készítése, kipróbálása korosztálynak megfelelően

2. Élettér - a konyha változása a 19-20. században

Tartalma: Fűtési megoldások a konyhában. Kenyérsütés, főzés, tárolás és ételhordás eszközei.

Hagyományos étrend, népi ételek, receptek. Tartósítási eljárások. Egy régi étel elkészítése, kóstolása.

3. Mezőgazdasági eszközök a 19-20. században

Mindennapi kenyérünk – vetéstől a kenyérsütésig.

Tartalma: Őseink földművelése. Gabonaismeret. A földművelés eszközei, néhány eszköz kipróbálása.

Aratási szokások az Esterházy uradalomban.

4. Kézműves foglalkozások

Tartalma: Szövés növényi nyersanyagokból, bőrözés, fazekasság, fafaragás.

Az elkészített tárgyak elvihetők.

Múzeumpedagógiai programunk kapcsolódik az általános iskolák hon- és népismeret tananyagához.

Egyéb rendezvényeink

Iskolánk akkreditált felnőttképzési intézményként több tanfolyamot is kínál az érdeklődőknek, melyek a pedagógus továbbképzések rendszerébe is beilleszthetők. Az alábbi négy tanfolyam lebonyolításához is kiváló lehetőséget nyújtanak a házak, a főzéssel járó tanegységek jól megvalósíthatók. A biogazdálkodással, gyógy- és fűszernövények termesztésével és felhasználásával foglalkozó tanfolyamunkhoz kiváló gyakorlati lehetőséget kínál a tájházak kertje. A tervezett foglalkoztató a helyben termelt élelmiszerek hatékony felhasználására is megtanítja az érdeklődőket.

Akkreditált tanfolyamaink:

1. Biogazdálkodás

Egészséges élelmiszerek vegyszerek és génmanipuláció nélkül. Tájfajták, termesztési eljárások megismerése.

2. Gyógy- és fűszernövények termesztése, felhasználása

Fűben, fában orvosság - A tájegység gyógynövényeinek bemutatása, feldolgozása, gyógytermékek készítése.

3. Makrobiotikus táplálkozás

„Amit eszel, azzá leszel” – Helyben termelt élelmiszerek betegségek megelőzése, korszerű főzési technikák megismerése.

A kert táborok, erdei iskolai programok lebonyolítására is alkalmas.

További lehetőségek, tervek

Iskolánk fontos szerepet vállal a Fertő-táj világörökség értékeinek megismertetésében és megőrzésében. Együttműködünk térségünk általános iskoláival egy világörökségi program kidolgozásában. Ebben a programban fontos szerep jut a Fertőszéplaki Tájháznak, és az általunk biztosított múzeumpedagógiai programoknak.

Az egykori gondnoki lakás és a mögötte lévő pajta átalakításával további lehetőségek nyílnak terveink megvalósításához. A két szobából, konyhából és fürdőszobából álló lakás (A) felújítás után alkalmassá válik csoportos foglalkozások, tanfolyamok lebonyolításához.

A lakás mögött található két helyiségből álló kamra (B) tűzhely és kemence kialakításával megfelelő helyet biztosít múzeumi órák keretében pl. kenyérsütéshez.

A ház mögött álló pajta (F) az állattartáshoz kialakított válaszfalakkal van ellátva.

Az épület felújítás után alkalmas lesz foglalkoztatók kialakítására.

Az egykori asztalosműhely (6) elhelyezkedése miatt kiváló helyszín a rendezvények alkalmával népi ételek főzésére, sütésére. A látogatók bekapcsolódhatnak a folyamatba, megkóstolhatják a finomságokat. Ezért itt tűzhelyet, illetve kemencét alakítunk ki.

Az iskolákkal kialakított jó viszony lehetővé teszi pedagógusaik továbbképzését múzeumpedagógia témakörben, ami segítené a foglalkozások hatékonyságát. A tájházaknál szervezett nyílt szakmai napon szeretnénk megismertetni az érdeklődőkkel kínálatunkat.

Bejelentkezés, információ az iskola honlapján: www.porpaczy.hu

Múzeumpedagógiai foglalkozásra a tájházak nyitva tartása idején van lehetőség, keddtől péntekig, naponta 10-től 18 óráig. Ettől eltérő időpontban egyeztetés szerint.

Az átalakulások megvalósulása után egy időben akár három – öt csoport (15-20 fő/csoport) fogadását is vállaljuk különböző témában, előzetes bejelentkezés alapján.

Képek rendezvényeinkről

Húsvéti készülődés

Pünkösödölés

Arató ünnep

Ribizli-fesztivál

TÁJHÁZI AKADÉMIA 2009 - Oktatási anyag

Múzeumi órák kicsiknek és nagyoknak

